



МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ЄВРОПЕЙСЬКА ШКОЛА БІЗНЕСУ»

Кафедра менеджменту та економіки

УЗГОДЖУЮ

Директор Навчально-наукового
інституту «Європейська школа
бізнесу»


" 03 " 09 2021 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри менеджменту та
економіки


" 03 " 09 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти:	Перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти:	бакалавр
Галузь знань:	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність:	073 «Менеджмент»

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний європейський університет».

Робоча програма навчальної дисципліни розроблена на основі навчальних планів №0736/21-01, №073бз/21-02, №073п/21-03, №073пз/21-04, схвалених на засіданні Вченої ради університету (протокол №7 від 01.07.2021 р.).

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Доцент кафедри менеджменту та економіки,
кандидат економічних наук


О. Кузьменко

Робоча програма навчальної дисципліни обговорена та схвалена на засіданні кафедри менеджменту та економіки, протокол № 8 від «02» 09 2021 р.

Завідувач кафедри менеджменту та економіки


Ю. Ремига

Гарант ОП


Ю. Ремига

Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Європейська інтеграція» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент».

Опис навчальної дисципліни (анотація) Дисципліна «Європейська інтеграція» передбачає продовження системної підготовки фахівців з управління на бакалаврському рівні і можливість їх використання при практичній організації різних форм співробітництва як з державами Європейського Союзу, так і з різними європейськими структурами.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 07 «УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»	<u>Вибіркова</u>	
Розділів – 2	Спеціальність: 073 «Менеджмент»	Рік підготовки	
Змістових розділів – 2		3-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <u>написання есе</u>		Семестр	
		5-й	5-й
Загальна кількість годин – 120		Лекції	
		32 год.	4 год.
	Практичні		
Тижневе навантаження: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4,5	Освітній рівень: Перший (бакалаврський) рівень	Самостійна робота	
		72 год.	114 год.
		Вид контролю:	
		<u>залік</u>	<u>залік</u>

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Європейська інтеграція» є передумови європейської інтеграції, становлення і розвиток Європейського Союзу, перспективи його розширення на сучасному етапі. Важливе місце в структурі курсу займають інституційні аспекти європейської інтеграції, реформування інститутів ЄС після розширення. Курс також актуальний в контексті пошуку своєї європейської ідентичності та з'ясування перспектив європейської інтеграції України.

Міждисциплінарні зв'язки: викладення матеріалу пов'язане з циклом дисциплін спеціалізованої підготовки: «Бізнес-аналітика», «Транскордонний бізнес», «Міжнародні економічні відносини», «Бізнес-комунікації» та ін.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Метою вивчення дисципліни «Європейська інтеграція» є: сформувати у студентів наукове розуміння сутності та особливостей інтеграційних процесів у Європі, організаційних та правових засад Європейського Союзу, особливостей євроінтеграційної політики України.

1.2 Основними завданням вивчення дисципліни «Європейська інтеграція» є формування таких знань:

- розуміння суті процесу європейської інтеграції і основних напрямів подальшої конвергенції країн-учасниць;
- чітке усвідомлення інституційного устрою ЄС та особливостей розподілу повноважень між національними та наднаціональними структурами управління;
- одержання знань з основних видів секторальної, горизонтальної, зовнішньої політики ЄС та політики захисту прав громадян;
- практична ідентифікація моделей розвитку держав-членів ЄС;
- формування навичок визначення етапності та критеріальності системного зближення країн-аплікантів на вступ, а також аналіз позитивних та негативних наслідків коінтеграції держав ЦСЄ до Європейського Союзу;
- усвідомлення основних напрямків, механізмів та інструментів зближення України та ЄС.

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами *компетентностей*:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.
Загальні компетентності	ЗК 5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК 13. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. ЗК 14. Здатність працювати у міжнародному контексті. ЗК 16. Здатність використовувати та дотримуватися національних та міжнародних стандартів, чинних правових норм у своїй професійній діяльності.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. СК 13. Розуміти принципи і норми права та використовувати їх у професійній діяльності.

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

<p><i>Програмні результати навчання</i></p>	<p>ПРН 1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ПРН 11. Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.</p> <p>ПРН 12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації в процесі прийняття управлінських рішень.</p> <p>ПРН 13. Спілкуватись в усній та письмовій формі державною та іноземною мовами.</p> <p>ПРН 15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.</p> <p>ПРН 19. Оцінювати участь підприємств у євроінтеграційних процесах та виявляти перспективи їх майбутнього розвитку.</p>
--	---

Результати навчання. Після опанування дисципліни студент повинен **знати:**

- основні засади інтеграційних процесів в ЄС;
- особливості формування, розробки та запровадження стратегії коінтеграції країни до ЄС;
- етапи формування, розробки та запровадження галузевих стратегій Європейського Союзу;
- механізм оптимізації національно-наднаціональних моделей науково-технічного співробітництва;
- механізм та інструменти інтеграційних процесів в ЄС;
- напрямки та етапи інтеграційних процесів в ЄС за участю України;
- регулювання європейських проектів Україною;
- специфіку стратегій інших європейських країн.

уміти:

- використовувати методику розробки та етапність реалізації спільних горизонтальних політик ЄС;
- збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних завдань;
- здійснювати управління процесами макро- та мікроекономічного регулювання в ЄС;
- реалізовувати і використовувати механізми та інструменти горизонтальних політик ЄС;
- проводити контроль управлінської результативності горизонтальних та секторальних політик ЄС;
- контролювати параметри міжнародної конкурентоспроможності галузей, регіонів країн Європейського Союзу;
- виявляти регулятивні пріоритети у формуванні системної підтримки

малого і середнього бізнесу в ЄС.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 год. / 4 кредити ECTS.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 1 ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Тема 1 Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів

Поняття інтеграції. Інтеграція та співробітництво. Об'єктивні та суб'єктивні передумови інтеграційних процесів. Розвиток інтеграційних процесів в контексті глобалізації. Взаємозалежність та інтеграція. Види інтеграції. Формальна та неформальна інтеграція. Дві основні моделі інтеграції великих спільнот: імперська та демократична. Етапи інтеграції. Етапи економічної інтеграції. Чинники поглиблення та поширення інтеграційних процесів.

Тема 2 Етапи та напрями розвитку європейської інтеграції

Основні теорії європейської інтеграції: негативна та позитивна інтеграція Я.Тінбергена, економічна інтеграція Б.Баласи, «нових форм інтеграції» Алі М.Ель-Аграа, розширення Євросоюзу П.Савони та Ж.Карло, «Європи регіонів» М.Кітінга, Дж.Логліна, Р.Хадсона, А.Вільямса, «теорія концентричних кіл», неофункціоналізму, інституціоналізму. Створення ЄС та основні етапи його розвитку. Стадії європейської економічної інтеграції. Угода про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (1951), Договори про Європейське економічне співтовариство (1957), Маастрихтська угода про створення ЄС (1991), Амстердамська та Ніцька угоди. Трансформація інституційної моделі ЄС у контексті Лісабонської угоди про реформування ЄС (2007). Сучасні позиції Євросоюзу в глобальній економіці. Країнові та наднаціональні порівняння в ЄС. Цілі та завдання ЄС. Порядок денний – 2000 (Agenda-2000) та програма дій 2000-2006. «Соціальний порядок денний 2005-2010 рр.». Лісабонська стратегія ЄС (2000-2010). Стратегія «Європа 2020». Особливості фінансових криз в Євросоюзі.

Тема 3 Інституції та бюджет Європейського Союзу

Структурна будова ЄС, гілки влади. Повноваження та функції євроструктур: Європейська Рада, Рада Європейського Союзу, Європейський Парламент, Європейська Комісія, Європейський Суд, Європейська рахункова палата. Принципи субсидіарності, співвідносності, компліментарності та пропорційності. Договірно-правова основа функціонування ЄС. Правова система ЄС: нормативні акти первинного і вторинного права ЄС, феномен м'якого права в ЄС (керівні принципи; послання; декларації; спільні стратегії, дії та позиції ЄС; “білі книги”; “зелені книги”).

Особливості формування та процедури прийняття бюджету ЄС. Сучасна структура бюджету, його дохідна та витратна частини. Механізми та інструменти виконання бюджету. Компліментарна модель фінансування європейських проектів. Структурні фонди ЄС та фонд Згуртування. Основні напрями бюджетної політики на 2007-2013 рр. Фінансова перспектива ЄС на період 2014-2020.

Тема 4 Інформаційний та комунікаційний простір ЄС

Концептуальні засади комунікаційної політики Європейського союзу. Концепт інформації та комунікації як теоретичне підґрунтя комунікаційної політики європейського союзу. Комунікаційна політика ЄС: роль та формування, мета та завдання. Етапи розвитку комунікаційної політики європейського союзу. Європейський союз у пошуках комунікаційної стратегії. Підґрунтя для справжньої комунікаційної політики. Комунікаційна політика європейського союзу. Напрями транс'європейської комунікаційної політики. Електронна участь як напрям комунікаційної політики Європейського союзу. Аудіовізуальна та медіаполітика як засіб підвищення обізнаності громадян ЄС з європейських питань. Багатомовність як спосіб включення громадськості в інформаційно-комунікаційні процеси ЄС. Національні комунікаційні політики країн європейського союзу. Комунікаційна політика країн-членів ЄС з підтримки європейської інтеграції. Комунікації з залучення громадян у країна-членах ЄС. Мовна політика країн-членів ЄС як спосіб включення громадян у комунікацію. Комунікаційна політика України: виклики євроінтеграції. Комунікаційна підтримка євроінтеграції України: стан і проблеми. Напрями покращення комунікації з громадянами.

Тема 5 Європейська ідентичність

Ідентичність як стан самототожності, самоусвідомлення, самосвідомості. Європейська ідентичність як різновид колективної ідентичності. Рівні європейської ідентичності. Європейська ідентичність і європейська ідея та європейська свідомість. Європейська ідентичність - основа солідарності та вирішення економічних і політичних проблем європейської спільноти.

Культура та цінності як основа європейської ідентичності. Культурна єдність Європи як передумова формування спільного економічного та політичного порядку.

Європейськість. Дух – основа європейськості. Елементи європейської духовності: почуття реальності, раціоналізм та індивідуалізм, трансцендентність. Взаємозв'язок індивідуалізму з усіма елементами європейської духовності – автономія особистості, воля, право на вільний вибір, відповідальність, особиста гідність, ініціатива.

Європа як спільнота, що поділяє спільні політичні ідеали та вартості: свобода, толерантність, права людини, плюралізм, громадянське суспільство та ліберальна демократія, ринкова економіка.

Тема 6 Політична інтеграція в Європі

Три етапи та опори в розвитку ЄС. Існування в рамках трьох європейських спільнот (ЕОВС, Євроатом, ЄЕС) – перший етап становлення ЄС. Економічна інтеграція як перша опора європейської інтеграції. Спроби поширення інтеграції на політичну сферу (план Фуше-1, план Фуше-2) та причини їх невдач. Основні напрями узгодження спільної зовнішньої політики. Паризький самміт 1972 р. та проблеми політичної інтеграції. Франко-німецькі та франкобританські суперечності та їх вплив на процеси політичної інтеграції в Європі. Декларація про створення європейського союзу (1981), Штуттгарська декларація (1983), Єдиний європейський акт (1986) і розширення інтеграції та політичного співробітництва в Європі.

Маастрихтський договір і трансформація європейських спільнот в Європейський Союз (ЄС). Місце Західноєвропейського (ЗЄС) союзу в становленні системи єдиної європейської безпеки. Рішення Мадридської зустрічі (1995), Брюссельської конференції (1997), Амстердамського саміту та формування нової архітектури європейської безпеки в контексті розширення НАТО. ЄС, ЗЄС і НАТО. Шенгенські домовленості та процесі європейської інтеграції. Правове співробітництво (гармонізація правових систем країн-членів та внутрішньої політики) – третя опора ЄС. Роль Амстердамського договору в розвитку «третьої опори». Співробітництво в сфері прав людини. Прийняття Конституції Європейського Союзу та криза її ратифікації. Лісабонський договір (2009 р.) та його значення для подальшого розвитку та розширення Європейського Союзу.

Тема 7 Політика європейської інтеграції України: досягнення, сучасний стан, перспективи

Історія стосунків Україна-ЄС з часу проголошення незалежності України. Нормативно-правові засади регулювання відносини між Україною та ЄС. Європейська Політика Сусідства та Україна. «Східне партнерство» у відносинах Україна – ЄС. Угода про асоціацію Україна-ЄС: особливості змісту Угоди та перспективи реалізації. Подальші європейські перспективи України.

Європейська інтеграція України: досягнення та перспективи. Європейська Політика Сусідства та Україна. «Східне партнерство» у відносинах Україна – ЄС. «Чорноморська синергія» як один з напрямків співпраці Україна – ЄС. Угода про асоціацію Україна-ЄС як новий етап розвитку євроінтеграційної політики України.

Трансформація зовнішньоторговельних потоків України в XXI ст. Стратегії зростання валової доданої вартості української економіки. Концепція вбудовування української економіки в міжнародні виробничі мережі.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 2 ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тема 8 Основні політики ЄС

Сутність та класифікація політик ЄС, правова та економічна основа їх реалізації. Загальна характеристика горизонтальних політик. Механізми та інструменти реалізації соціальної, регіональної, екологічної, конкурентної політики ЄС. Співфінансування спільних проєктів через реалізацію компліментарної моделі конвергенції в ЄС.

Секторальні політики Європейського Союзу. Спільна аграрна політика (САП): переваги та недоліки реалізації. Роль та значення «сенситивних галузей» європейської економіки: металургійна промисловість, текстильна індустрія, сільське господарство, рибальство. Енергетична політика, особливості її реалізації; диверсифікація джерел енергопостачання в ЄС. Технологічна політика Європейського Союзу. Рамкові угоди ЄС у сфері наукових досліджень і розробок, основні напрями реалізації у XXI ст. Сьома рамкова угода. Промислова політика ЄС.

Зовнішні політики Євросоюзу та політика щодо громадян. Особливості реалізації торговельної політики. Політика допомоги з розвитку.

Монетарна політика Євросоюзу. Чинники та етапи запровадження євро. Маастрихські критерії конвергенції та механізми забезпечення фінансової дисципліни в зоні євро. Інституційні основи реалізації європейської монетарної політики. Роль та значення Європейського Центрального Банку. Фінансова конвергенція в ЄС. Проблеми і перспективи запровадження євро в нових державах Євросоюзу.

Тема 9 Країнові моделі в Європейському Союзі. Економічна модель ФРН

Спільні та відмінні риси країнових моделей в ЄС. Класифікація країнових моделей в ЄС за А.Сапіром. Континентальна модель розвитку.

Місце та позиції ФРН в глобальній та європейській економіці. Вплив Німеччини на діяльність евроструктур. Субсидіарність та децентралізація в ФРН. Особливості німецької економічної моделі. «Соціальне ринкове господарство» в ФРН (модель Л.Ерхарда). «Шокова терапія» повоєнної трансформації. Сучасна модель розвитку. Структура господарства ФРН, провідні німецькі ТНК та їх вплив на європейську економіку. Зовнішньоекономічні зв'язки ФРН, вплив на економіки країн ЦСЄ.

Тема 10 Економічна модель Франції

Позиції Франції у світовій економіці та Європейському Союзі. Специфіка регулювання відносин з третіми країнами та із заморськими департаментами. Французька модель економіки. Основні напрями політики «дирижизму» та індикативного планування. Національні плани розвитку. Еволюція системи державного регулювання. Децентралізація національної системи управління.

Сучасна структура господарства. Провідні французькі корпорації, їх конкурентні позиції у глобальній економіці. Роль та значення аграрного сектору та сфери послуг в структурі економіки. Особливості зовнішньоекономічних зв'язків.

Тема 11 Англосаксонська економічна модель (ОБ'ЄДНАНЕ КОРОЛІВСТВО ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ, РЕСПУБЛІКА ІРЛАНДІЯ)

Місце країни у світовій економіці та особливі позиції в ЄС. Трансформація британської моделі розвитку («тетчеризм») у 70-80-х р.р. Основні напрями реалізації нової політики. Нові моделі 90-х років : «акціонерного капіталізму», «капіталізму співучасті».

Галузева структура господарства. Провідні британські корпорації та їх роль в світовій економіці (BP, BAT, Tesco). Особливості позиції британського банківського сектору та страхування в європейській економіці, британські закордонні інвестиції, структура зовнішньої торгівлі. Проблема приєднання до зони євро.

Місце Ірландії у світовій економіці та особливі позиції в ЄС. Чинники формування «кельтського економічного дива». Структура господарства та особливості зовнішньоекономічних зв'язків. Причини і напрямки трансформації сучасної економічної моделі Ірландії.

Тема 12 Середземноморська економічна модель (Італія, Іспанія, Португалія, Греція)

Позиції південноєвропейських країн у світовій та європейській економіці. Галузева спеціалізація країн мегарегіону. Особливості та причини неефективності середземноморської моделі розвитку в умовах глобальної нестабільності.

Італія в системі міжнародних економічних відносин. Позиції країни в ЄС, вплив на ухвалення рішень в євроструктурах. Роль країни в середземноморському мегарегіоні. Особливості італійської моделі розвитку. Роль державних та приватних холдингів у створенні «нової економіки». Особливості корпоративної структури господарства. Регіональні суперечності розвитку. «Асистенціалізм» в Південній Італії. Галузева структура господарства. Макроекономічна конкурентоспроможність італійських компаній. Особливості розвитку промисловості, сільського господарства, сфери послуг. Зовнішньоекономічні зв'язки.

Тема 13 Скандинавська модель розвитку (ШВЕЦІЯ, ФІНЛЯНДІЯ, ДАНІЯ)

Позиції скандинавських країн в світовій та в європейській економіці. Причини «пізнього» членства в ЄС. Форми інтеграції з ЄС. Структура господарства. Інноваційні моделі розвитку конкурентоспроможності скандинавської економіки. Еволюція соціальної моделі.

Суть та основні особливості шведської моделі (модель Рена- Мейднера) та її трансформація упродовж останніх десяти років. Причини уповільненого економічного зростання у 30-х роках ХХ ст. Соціальний комплекс країни та зміни у державному регулюванні соціальних пропозицій

Тема 14 Особливості економічних моделей нових членів ЄС (з 2004 р.).

Позиції нових (з 2004 р.) держав-членів в економіці ЄС: економічна та соціальна диференціація. Спільні та відмінні риси трансформаційних процесів в державах ЦСЄ. Особливості імплементації «спільного доробку» ЄС. Роль спеціальних програм адаптації до членства «Про-ексешин» та «Пост-ексешин».

Польська модель «шокової терапії» Л. Бальцеровича, наслідки її реалізації. Сучасна структура господарства Польщі, зовнішньоекономічні зв'язки. Розвиток відносин з Україною. Причини випереджаючого фінансування Європейських проектів з боку структурних фондів ЄС та фонду Згуртування.

Угорська економічна модель «градуалізму». Структура господарства Угорщини. Проблеми зовнішнього боргу. Специфіка діяльності угорських фірм в країнах ЦСЄ.

Особливості економік Чехії та Словаччини.

Специфіка використання новими країнами-членами структурних фондів ЄС, Фонду Згуртування та фінансових механізмів європейських ініціатив.

Проблема формування оптимальної територіальної моделі Європейського Союзу. Сутність та структура Копенгагенських критеріїв членства в ЄС.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 1 ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ												
Тема 1 Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів	11	4	1	-	-	6	9	2	-	-	-	8
Тема 2 Етапи та напрями розвитку європейської інтеграції	8	2	1	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Тема 3 Інституції та бюджет Європейського Союзу	8	2	1	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Тема 4 Інформаційний та комунікаційний простір ЄС	8	2	1	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Тема 5 Європейська ідентичність	8	2	1	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Тема 6 Політична інтеграція в Європі	8	2	1	-	-	5	11	-	2	-	-	8
Тема 7 Політика європейської інтеграції України: досягнення, сучасний стан, перспективи	8	2	1	-	-	5	8	-	-	-	-	8
<i>Контрольна робота №1</i>	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Разом за змістовим розділом 1</i>	60	16	8	-	-	36	60	2	2	-	-	56

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 2 ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ												
Тема 8 Основні політики ЄС	11	4	1	-	-	6	11	2	-	-	-	9
Тема 9 Крайнові моделі в європейському союзі. економічна модель ФРН	8	2	1	-	-	5	9	-	-	-	-	9
Тема 10 Економічна модель Франції	7	2	-	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Тема 11 Англосаксонська економічна модель (Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії, Республіка Ірландія)	8	2	1	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Тема 12 Середземноморська економічна модель (Італія, Іспанія, Португалія, Греція)	8	2	1	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Тема 13 Скандинавська модель розвитку (Швеція, Фінляндія, Данія)	8	2	1	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Тема 14 Особливості економічних моделей нових членів ЄС (з 2004 р.).	8	2	1	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Захист індивідуального науково-дослідного завдання	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Контрольна робота №2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим розділом 2	60	16	8	-	-	36	60	2	-	-	-	58
Усього годин	120	32	16	-	-	72	120	4	2	-	-	114

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів	4
2	Етапи та напрями розвитку європейської інтеграції	2
3	Інституції та бюджет Європейського Союзу	2
4	Інформаційний та комунікаційний простір ЄС	2
5	Європейська ідентичність	2
6	Політична інтеграція в Європі	2
7	Політика європейської інтеграції України: досягнення, сучасний стан, перспективи	2
8	Основні політики ЄС	4
9	Крайнові моделі в європейському союзі. економічна модель ФРН	2
10	Економічна модель Франції	2
11	Англосаксонська економічна модель (Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії, Республіка Ірландія)	2
12	Середземноморська економічна модель (Італія, Іспанія, Португалія, Греція)	2
13	Скандинавська модель розвитку (Швеція, Фінляндія, Данія)	2
14	Особливості економічних моделей нових членів ЄС (з 2004 р.).	2
Разом		32

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів	1
2	Етапи та напрями розвитку європейської інтеграції	1
3	Інституції та бюджет Європейського Союзу	1

4	Інформаційний та комунікаційний простір ЄС	1
5	Європейська ідентичність	1
6	Політична інтеграція в Європі	1
7	Політика європейської інтеграції України: досягнення, сучасний стан, перспективи	1
8	<i>Контрольна робота №2</i>	1
9	Основні політики ЄС	1
10	Країнові моделі в європейському союзі. економічна модель ФРН	1
11	Економічна модель Франції	-
12	Англосаксонська економічна модель (Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії, Республіка Ірландія)	1
13	Середземноморська економічна модель (Італія, Іспанія, Португалія, Греція)	1
14	Скандинавська модель розвитку (Швеція, Фінляндія, Данія)	1
15	Особливості економічних моделей нових членів ЄС (з 2004 р.).	1
16	<i>Захист індивідуального науково-дослідного завдання</i>	1
17	<i>Контрольна робота №2</i>	1
Разом		16

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів	6
2	Етапи та напрями розвитку європейської інтеграції	5
3	Інституції та бюджет Європейського Союзу	5
4	Інформаційний та комунікаційний простір ЄС	5
5	Європейська ідентичність	5
6	Політична інтеграція в Європі	5
7	Політика європейської інтеграції України: досягнення, сучасний стан, перспективи	5
8	Основні політики ЄС	6
9	Країнові моделі в європейському союзі. економічна модель ФРН	5
10	Економічна модель Франції	5
11	Англосаксонська економічна модель (Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії, Республіка Ірландія)	5
12	Середземноморська економічна модель (Італія, Іспанія, Португалія, Греція)	5
13	Скандинавська модель розвитку (Швеція, Фінляндія, Данія)	5
14	Особливості економічних моделей нових членів ЄС (з 2004 р.).	5
Разом		72

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) з дисципліни «Європейська інтеграція» виконується у п'ятому семестрі, відповідно до методичних рекомендацій, з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань та вмінь, набутих студентом у процесі засвоєння всього навчального матеріалу дисципліни.

Виконання ІНДЗ є важливим етапом у підготовці до виконання дипломного проекту (роботи) майбутнього фахівця – менеджера.

Індивідуальне завдання є підсумковою самостійною роботою студента, що передбачає використання отриманих знань та навиків під час лекційного та практичного курсів з дисципліни «Європейська інтеграція», тому виконується поступово у кілька етапів відповідно до пройденого матеріалу в межах структури курсу.

Індивідуальна робота реалізується у формі есе, написання якого потребує успішного засвоєння змісту дисципліни «Європейська інтеграція» та отримання навиків самостійного наукового пошуку.

Виконання, оформлення та захист ІНДЗ здійснюється студентом в індивідуальному порядку відповідно до методичних рекомендацій.

8. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Європейська ідентичність та проблеми кордонів Європи.
2. Досягнення та проблеми політики конкуренції ЄС.
3. Досягнення та проблеми ЄС у сфері культурної політики.
4. Досягнення та проблеми ЄС у сфері розвитку та співробітництва.
5. Досягнення та проблеми в економічній і монетарній політиці ЄС.
6. Досягнення та проблеми в освітній політиці ЄС.
7. Досягнення та проблеми політики з питань зайнятості та ринку праці і соціальної політики ЄС.
8. Досягнення та проблеми ЄС у сфері охорони навколишнього середовища.
9. Досягнення та проблеми у зовнішній та безпековій політиці ЄС.
10. Досягнення та проблеми у створенні Європейського простору свободи, безпеки та правосуддя.
11. Досягнення та проблеми у науково-технічній та інноваційній політиці ЄС.
12. Досягнення та проблеми мовної політики ЄС.
13. Досягнення та проблеми ЄС у сфері охорони здоров'я.
14. Досягнення та проблеми ЄС у сфері захисту прав споживачів.
15. Реформування ЄС. Основні зміни, внесені Лісабонським договором.
16. Лісабонська стратегія розвитку ЄС: цілі, реалізація, оцінка результатів.
17. Стратегія сталого розвитку в країнах ЄС і в Україні.
18. Умови розширення ЄС та критерії вступу як інструменти «трансформуючого впливу».
19. Розширення європейського транснаціонального простору: етапи, проблеми, досягнення.
20. Україна під впливом глобалізації, вестернізації та європеїзації: ризики та можливості.
21. Значення Копенгагенських критеріїв та Мадридського критерію вступу до ЄС для реформування системи державного управління в Україні.
22. Стосунки Україна-ЄС: етапи, проблеми, досягнення, перспективи.
23. Порівняйте інтеграцію та співробітництво: в чому їх подібність та принципові відмінності?
24. Охарактеризуйте імперію як форму політичної інтеграції.

25. Порівняйте сучасні теорії європейської інтеграції та з'ясуйте їхній зв'язок з класичним підходами – федералізмом та функціоналізмом.
26. Роль християнства у формуванні європейської ідеї та європейської єдності.
27. Сполучені Штати Європи.
28. Ідея Європи як інтегруючий чинник.
29. Чи співпадають кордони Європи та кордони Європейського Союзу?
30. Європейська ідентичність – заперечення чи продовження національних ідентичностей. Роль культурної ідентичності.
31. Розвиток новітніх «націоналізмів» в сучасній Європі, їхній вплив на європейську ідентичність.
32. Узагальнивши результати соціологічних досліджень, з'ясуйте для якої частина громадян України європейська ідентичність є домінантною.
33. Ж. Монне про концептуальні засади європейської інтеграції.
34. Великобританія та її роль у становленні європейського руху.
35. Передумови інституціоналізації економічної інтеграції в Європі.
36. Цілі та принципи європейської економічної інтеграції.
37. Механізми прийняття рішень ЄОВС.
38. Структура та повноваження інститутів перших європейських співтовариств.
39. Причини кризи конституційного процесу в Європі.
40. Інституційні наслідки Лісабонської угоди.
41. Прослідкуйте трансформацію основних європейських інститутів.
42. З'ясуйте механізм взаємодії Європейських інститутів.
43. Амстердамський договір і реформа третьої опори.
44. Які нові інститути з'явилися після Лісабонської угоди?

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Європейська інтеграція» застосовуються інформаційні та практичні методи навчання: класичні лекції, лекції-дискусії, практичні заняття, консультації з виконання самостійної та індивідуальної роботи студентів, а також виконання есе зорієнтованих на науково-дослідницький пошук студентів, підготовка коротких повідомлень на основі додаткової літератури курсу, письмові завдання при проведенні контрольних робіт.

Методи навчально-пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий або евристичний метод, дослідницький метод.

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності: індуктивні і дедуктивні

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Відповідно до плану вивчення дисципліни «Європейська інтеграція» передбачається проведення поточного та підсумкового контролю:

- поточний контроль передбачає проведення опитування під час практичних занять;
- контроль виконання ІНДЗ та інших видів робіт;
- підсумковий контроль реалізується у вигляді заліку.

Методи контролю:

1. Оцінювання знань студента під час практичних занять.
2. Виконання завдань для самостійної роботи.
3. Виконання ІНДЗ.
4. Проведення проміжних тестів.
5. Проведення поточного контролю.
6. Проведення підсумкового заліку.

11. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Формою підсумкового контролю є **залік**, який складається очно в період призначений навчально-методичним центром або за індивідуальним графіком, який затверджується навчальним планом. Основною формою підсумкового контролю є відповідь на два теоретичні питання курсу та практичне завдання.

12. СХЕМА НАРАХУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи з дисципліни «Європейська інтеграція» здійснюється в балах відповідно до табл.12.1

Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку.

Таблиця 12.1

Розподіл балів оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни «Європейська інтеграція»

Розділ I Поточне тестування та самостійна робота																Розділ II Підсумковий контроль	Всього	
Змістовий розділ 1								Змістовий розділ 2										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	КР1	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	КР2	ІНДЗ		
-	2	3	3	3	3	3	10	3	-	3	3	3	3	3	10	15	40	100

*T1, T2, ..., T14 – теми занять

**КР1, КР2 – контрольні роботи

***ІНДЗ – індивідуальне науково-дослідне завдання

Поточне оцінювання знань студентів проводиться протягом семестру у наступних формах:

- усного опитування студентів на практичних заняттях та оцінки рівня їх знань;
- перевірки правильності розв'язання практичних задач;
- експрес-опитування (в усній чи письмовій формі).

Загальна оцінка знань студентів за поточним контролем

Результати поточного контролю знань студентів в цілому (за усіма формами робіт) оцінюються в діапазоні від **0** до **60** балів.

Студент допускається до підсумкового контролю за умови виконання вимог навчальної програми та у разі, якщо за поточну навчальну діяльність він набрав не менше **36** балів.

Підсумкове оцінювання знань студентів

Підсумкове оцінювання знань студентів проводиться у формі **заліку**.

Критерії оцінювання знань під час заліку

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на заліку складає **40** балів (див. табл. 12.2).

Таблиця 12.2

Розподіл балів оцінювання при підсумковому контролі з навчальної дисципліни «Європейська інтеграція»

Оцінка в балах за поточне оцінювання	Оцінка в балах за підсумкове оцінювання	Оцінка за національною шкалою
54-60	36-40	Відмінно
45-53	30-35	Добре
36-44	24-29	Задовільно
менше 36	менше 24	Незадовільно

Під час оцінювання відповіді на окреме питання додатково враховуються допущені недоліки та помилки, якими вважаються:

– неохайне оформлення роботи (не загальноприйняті скорочення, незрозумілий почерк, використання олівців замість чітких чорнил) (мінус **2** бали);

– неточності в назвах окремих економічних категорій та понять (мінус **4** бали).

Критерії оцінювання відповіді на теоретичні питання заліку:

1. Повна відповідь на питання, яка оцінюється **«відмінно» (40 балів)**, повинна відповідати таким вимогам:

- розгорнутий, вичерпний виклад змісту даної у питанні проблеми;
- повний перелік необхідних для розкриття змісту питання економічних категорій та законів;
- здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки й узагальнення;
- уміння користуватись методами наукового аналізу економічних явищ, процесів і характеризувати їхні риси та форми виявлення;
- демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;
- використання актуальних фактичних та статистичних даних, знань дат та історичних періодів, які підтверджують тези відповіді на питання.

2. Відповідь на питання оцінюється **«добре» (30 балів)**, якщо:

- відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття хоча б одного з пунктів, вказаних вище (якщо він явно потрібний для вичерпного розкриття питання) або, якщо:

– при розкритті змісту питання в цілому правильно за зазначеними вимогами зроблені окремі помилки під час: використання цифрового матеріалу.

3. Відповідь на питання оцінюється **«задовільно» (20 балів)**, якщо:

– відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття чотирьох чи більше пунктів, зазначених у вимогах до нього (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);

– одночасно присутні чотири чи більше типів недоліків, які окремо характеризують критерій оцінки питання;

– висновки, зроблені під час відповіді, не відповідають правильним чи загально визначеним при відсутності доказів супротивного аргументами, зазначеними у відповіді;

– характер відповіді дає підставу стверджувати, що особа, яка складає іспит, не зовсім правильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді.

З урахуванням вищевикладеного результати заліку оцінюються в діапазоні від **0** до **40** балів для студентів. При цьому, якщо відповіді студента на заліку оцінені менше ніж на 30%, він отримує незадовільну оцінку за результатами заліку та незадовільну загальну підсумкову оцінку.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за результати поточного контролю знань та за виконання завдань, що виносяться на залік.

Загальна підсумкова оцінка не може перевищувати **100 балів**.

Загальна підсумкова оцінка в балах, за національною шкалою та за шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки студента (див. табл. 12.3).

Таблиця 12.3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
66-73	D	задовільно	
60-65	E		
30-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-29	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

- робоча навчальна програма дисципліни, силабус навчальної дисципліни;

- плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
- тези лекцій з дисципліни;
- методичні рекомендації та розробки для викладача;
- методичні вказівки до практичних занять для студентів;
- методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
- тестові та контрольні завдання до практичних занять;
- перелік питань та завдань для поточного і проміжного контролю знань з дисципліни;
- перелік питань до іспиту, завдання для перевірки практичних навичок під час заліку.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова):

1. Прокопенко Л. Л. П 80 Інституційна система ЄС : навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, Н. М. Рудік. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. – 220 с.
2. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу: підручник / М. Р. Аракелян, М. Д. Василенко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Одес. юрид. акад." – О.: Фенікс, 2016. – 390 с.
3. Баймуратов М. О. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами: монографія / М. О. Баймуратов, Ю. С. Хоббі. – Суми: Університет. кн., 2013. – 300 с.
4. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції: монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк. – К.: Ред. журн. "Право України"; Х.: Право, 2013. – Вип. 15. – 336 с. – (Академічні правові дослідження).
5. Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Х.: Оберіг, 2012. – Вип 1. – 76 с. – (Серія "Наукові доповіді").
6. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу: монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування; за заг. ред. І. В. Яковюка. – К.: Ред. журн. "Право України"; Х.: Право, 2013. – Вип. 14. – 208 с. – (Академічні правові дослідження).
7. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01): хрестоматія / упоряд. Б. В. Бабіна. – О.: Фенікс, 2016. – 294 с.
8. Шпакович О. М. Вплив актів міжнародних організацій на внутрішні правопорядки держав-членів: теорія і практика: монографія / О. М. Шпакович; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011. – 415 с.
9. Шкурупій О. В. Транснаціональні корпорації. К.: Центр учбової літератури, 2014. 240 с.

10. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: монографія / І. В. Яковюк; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х.: Право, 2013. – 760 с.
11. Arzac E. Valuation for mergers, bigots and restructuring. URL: <http://www.researchgate.net/publication/228131090ValuationforMergersBuyoutsandRestructuring>.
12. Duginets G. V. The innovative aspect of Ukraine's integration into global value chains. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 6(95). С. 48–58.
13. Fortune Global 500. URL: <http://fortune.com/global500>.

Допоміжна:

1. Аврааменко М. Аналіз концептуальних положень міжурядового підходу до європейської інтеграції // Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2056>
2. Амстердамський договір // <http://www.comparativelaw.kiev.ua/>
3. Айзінг Р. Європеїзація та інтеграція. Концепти дослідження // Європейська інтеграція / Уклад. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія, 2007. – С.255–274.
4. Бенц А. Багаторівневе переплетення в Європейському Союзі// Європейська інтеграція/Уклад. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія, 2007. – С.208–231.
5. Бочаров С.В. Передумови п'ятої хвилі розширення Європейського Союзу // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла ТуганБарановського. – 2010. – № 2. – С. 91–98 // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Vdnuet/gum/2010_2/13.pdf
6. Вахудова А. Нерозділена Європа: демократія, важелі впливу та інтеграція після комунізму / Пер. з англ.. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009.
7. Воллес Г. Динаміка створення інституцій ЄС // Європейська інтеграція / Уклад. М.Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія, 2007. – С.168–188.
8. Гауен Пітер. Європейський Союз та його східні партнери // Демони миру та боги війни. Соціальні конфлікти посткомуністичної доби.– К., 1997.
9. Дайнен Десмонд. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції. – К.: «К.І.С.», 2006.
10. Дейвіс Норман. Європа. Історія / Переклав з англ. П. Таращук. – Вид. 2-ге. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001.
11. Друзенко Г. Конституція для Європи. Конституційні акти Європейського Союзу. – К. Юстиніан, 2008.
12. Кіш Є. Європа в пошуках нової ідентичності. Інституціоналізація процесів інтеграції країн Центрально-Східної Європи // Нова політика.– 1998.– № 3.
13. Кіш Єва. Пошуки теоретичних моделей європейської інтеграції//Політичний менеджмент. – 2004. – № 6 (9). – С. 103–114.

14. Коноваленко І. Проблема співвідношення наднаціональності та суверенітету в основних концепціях західноєвропейської інтеграції // Наукові записки/ Національний університет «Києво-Могилянська академія». – 1999. – Том 12. Політологія.

15. Матеріали сайту Міністерства закордонних справ України // Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/400.htm>

16. Миколюк А. В. Концептуальний вимір теорії та підходів європейської інтеграції // Режим доступу: http://www.socialscience.com.ua/journal_content/82/political_problems

17. Мітін М.М. Теоретичні концепції розвитку європейської інтеграції // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сборник научных трудов. – 2007. – 1. – 673–676. // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/pips/texts.html
http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/pips/texts.html

18. Мюнклер Х. Европа как политическая идея // Неприкосновенный запас. – 2003. – №4(30) // Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2003/4/munk-pr.html>

19. Нойманн И. Использование «Другого»: образы Востока в формировании европейских идентичностей/ Пер. с англ. – М.: Новое издательство, 2004.

20. Ніццький договір // <http://www.comparativelaw.kiev.ua/>

21. От союза государств к федерации – размышления о конечной цели европейской интеграции. Речь Федерального министра иностранных дел Германии Йошки Фишера 12 мая 2000 г. в Берлинском университете имени Гумбольда // Режим доступу: <http://germany.org.ru/ru/politik/rede3.html>

22. Паппі Ф.У та Геннінг К.Г. Логіка прийняття рішень у системі ЄС // Європейська інтеграція / Уклад. М.Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім.

23. Помян К. Європа та її нації / Пер. з франц. Я.Кравця. – Львів: Каменяр, 2003.

24. Проді Романо. Задум об'єднаної Європи / Пер. з італ. К.Тищенка. – К.: К.І.С., 2002.

25. Помян К. Європа та її нації / Пер. з франц. Я.Кравця. – Львів: Каменяр, 2003.

26. Седляр Ю. Інтеграційні процеси в Європі у ХХ ст.: ідейні засади та механізми реалізації // Режим доступу: <http://bibl.kma.mk.ua/pdf/pidruchniku/22/39.pdf>

27. Тихомирова Є. Б. Формування європейської ідентичності як чинник європейської інтеграції // Наукові записки / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Політичні науки. – 2005. – Том 45. – С. 56–61.

28. Тоді Філіп. Нарис історії Європейського Союзу. – К., 2001.

29. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами // Режим доступу: http://www/europehxi.kiev.ua/ukrainian/ukraine_eu/020.html

30. Хабермас Ю. Расколотый Запад/ Пер. с нем. – М.: Издательство «Весь Мир», 2008.

31. Шиммельфенніг Ф. Розширення на Схід: стратегічна дія та колективні ідеї // Європейська інтеграція / Уклад. М.Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія, 2007. – С.168–188.

32. Шмиттер Ф. Зачем конституционализировать Европейский Союз // Прогнозис. – 2007. – № 2 (10). – С. 3–13 // Режим доступу: http://intelros.ru/pdf/prognosis2_07/Shmitter.pdf

33. Шлях інтеграції у Європейський Союз: основні вимоги до членства. Етапи приєднання та інституційний механізм // <http://www.comparativelaw.kiev.ua/>

15. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

1. Президент України <http://www.president.gov.ua>
2. Верховна Рада України. <http://www.rada.gov.ua>
3. Урядовий портал <http://www.kmu.gov.ua>
4. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України <http://www.me.gov.ua>
5. Міністерство фінансів України <https://www.mof.gov.ua/uk>
6. Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>